

SAMMANFATTNING

Länsstyrelsen i Norrbotten beviljade år 2010 byggnadsvårdsbidrag enligt bidragsförfordningen för yttre restaurering av Brännvalls Café i Överkalix. Motiveringen löd:

"Gården är skyddad i detaljplan. Fastigheten byggdes år 1900 och här har alltsedan dess funnits ett bageri med café. Under en period låg även post och bank i huset. Byggnaden som höjdes från 1½ till två våningar på 1910-talet präglas av sekelskiftet och den stora ombyggnaden kring 1950 då trapphuset mot gården tillkom. Gården är ett viktigt inslag i Överkalix småstadsmässiga centrum. Genom caféörelsen har en vidare krets tillträde till fastigheten".

Norrbottens museum anlätades av byggherren som antikvarisk medverkande. Bidraget avsåg restaurering, skrapning och målning av fasader med linoljefärg samt nytt trädstaket. Arbetet genomfördes under sommaren 2010.

Samarbetet var gott mellan hantverkare, beställare och de antikvariskt medverkande. Norrbottens museum hölls uppdaterade angående hur arbetet fortskred och när nya omständigheter uppstod. Inget avsteg gjordes från Länsstyrelsens beslut men trädstaketet åtgärdades ej.

Arbetet är utfört med gott hantverkskunnande och åtgärderna har genomförts med respekt för originalmaterialet som bevarats i största möjliga mån. Restaureringsarbetet har bidragit till att återge cafébyggnadens forna glans och byggnaden har en positiv miljöskapande inverkan på Överkalix centrum.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	3
Administrativa uppgifter	4
Kartor	5
Historik & användning idag	6
Anläggningsbeskrivning före restaurering	7
Byggnadsbeskrivning	7
Trädstaket	8
Bidraget avsåg	9
Antikvariska riktlinjer	9
Skador & utförda åtgärder	10
Fasad	10
Målningsarbeten	10
Trädstaket	10
Använda material	10
Iakttagelser under restaureringen	11
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	11
Avvikelse från den inledande föresatsen och från antikvarisk praxis	11
Återstående åtgärder	11
Bilder	13
Före restaurering	13
Under restaurering	16
Efter restaurering	17

INLEDNING

Länsstyrelsen i Norrbotten beviljade år 2010 byggnadsvårdsbidrag enligt bidragsförfordningen för yttre restaurering av Brännvalls Café i Överkalix. Motiveringen löd:

"Fastigheten byggdes år 1900 och här har alltsedan dess funnits ett bageri med café. Under en period låg även post och bank i huset. Byggnaden som höjdes från 1½ till två våningar på 1910-talet präglas av sekelskiftet och den stora ombyggnaden kring 1950 då trapphuset mot gården tillkom. Gården är ett viktigt inslag i Överkalix småstadsmässiga centrum. Genom caféerörelsen har en vidare krets tillträde till fastigheten".

Norrbottens museum har anlitats av byggherren som antikvarisk medverkande. Byggnadsantikvarie Jenny Vestlund har under handledning av Bertil Thelin utfört tjänsten.

Det första byggmötet hölls redan 10e juni 2009. Men målaren skadade sin hand och kunde inte utföra arbetet den sommaren. Skrapningen påbörjades istället först i juni 2010. Delbesiktning genomfördes den 9e juni och den 5e juli som också blev datum för slutbesiktning. Under arbetets gång hölls kontinuerlig kontakt mellan byggherre och Norrbottens museum.

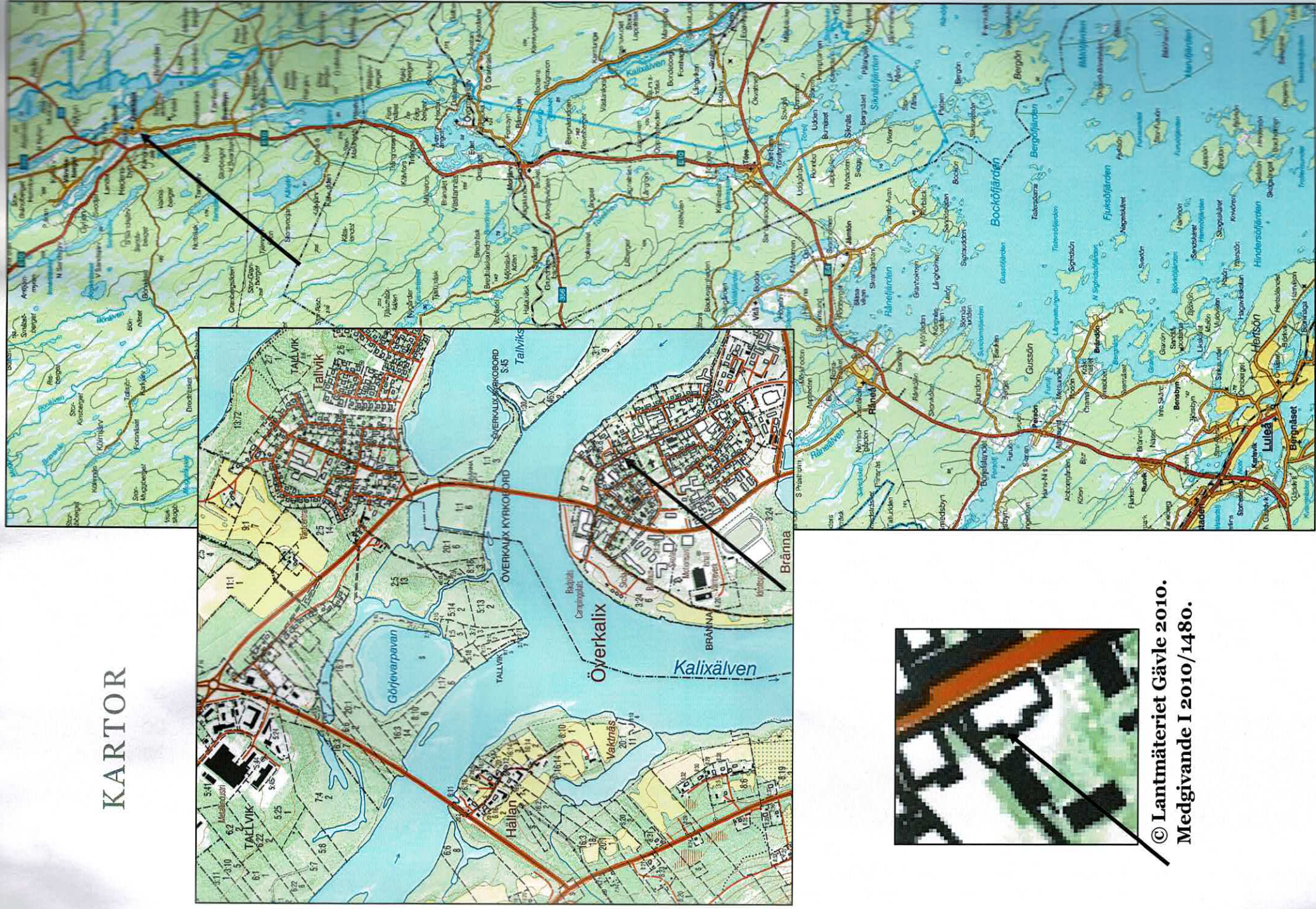
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsägare: Brännvalls Café AB
Fastighetsbeteckning: Bränna 4:4, Överkalix.
 Tidigare Grelsbyn 3/13 samt Bagarbo nr 1.

Fastighetens populärnamn: Brännvalls Café
Adress: Storgatan 20, 956 31 Överkalix
Byggherre/beställare: Katarina Samuelsson
Projektleddare: Tord Karlsson
Byggnadsarbeten:
 Måleriarbeten: Tord Karlsson, T. Karlssons måleri, Överkalix.
 Snickeriarbeten: Tony Sorsa
 Markarbeten: Perssons åkeri, Överkalix
Antikvarisk medverkan: Norrbottens museum genom Jenny Vestlund och Bertil Thelin
Foto i rapporten: Jenny Vestlund och Carita Eskeröd
Handlingar: Länsstyrelsens beslut om beviljat bidrag enligt bidragsförfordningen.
 Jennie Sjöholm, "Slutbesiktning av ommålning av uthuslångor Brännvalls Bageri & Konditori, Bränna 4:4, Överkalix socken och kommun.", 2004. Nbm dnr 2009-0139, Lst dnr 434-16655-02.

Nbm dnr: 178-2010
Lst dnr: 434-12009-09
Byggmöten: 2009-06-10
 2010-06-09
 2010-07-05
 2010-07-05
Slutbesiktning:

KARTOR

© Lantmäteriet Gävle 2010.
 Medgivande I 2010/1480.

HISTORIK & ANVÄNDNING IDAG

Magnus Brännvall berättade år 2004 för Jennie Sjöholm på Norrbottens museum, att bageriet med huvudbyggnad och uthuslängor byggdes år 1900 av bröderna Brännvalls förtäldrar. De inrättade bageri- och caféverrelse, som kompletterades med jord- och skogsbruk. Ursprungligen bestod södra uthuslängan av ladugård, stall och hölada, medan västra längan rymde magasin, mangelbod, vedbod och torrdass. Så småningom inrättades även postkontor och handelsbanken i fastigheten. År 1949 flyttade bageriet till västra uthuslängan, medan huvudbyggnadens bottenvåning byggdes om till cafélokal. Efter faderns död 1944, övertogs bageriet av bröderna Martin och Magnus Brännvall, som drev verksamheten fram till 1988.

Den nuvarande ägaren, Katarina Samuelsson, började åter driva caféet år 2006 och har bevarat det gamla caféets atmosfär och inredning.

Katarina har varsamt låtit restaurera den gamla caféskylten.
Tord Karlsson utförde arbetet och skylten är skrivande stund på sin rätta plats.

ANLÄGGNINGSBESKRIVNING FÖRE RESTAURERING

Gården finns i centrala Överkalix och är skyddad i detaljplan. På fastigheten finns förutom cafébyggnaden två uthuslängor och trädgård omgärdad av ett trådstaket.

Fasaderna benämns med A för fasaden med huvudentrén och därefter medsols med B, C, D.

Byggnadsbeskrivning

Byggnaden har förändrats till viss del vid tidigare renoveringar men är präglad av sekelskiftet 1900 och ombyggnaden på 1940-talet. Enligt Magnus Brännvall var byggnaden ursprungligen vitmålad med linoljefärg men fick kring 1950-talet en gul kulör kallad "Herrgårdsgul". Färgmaterialet var troligen inte traditionell linoljefärg utan en alkydfärg, en s.k. "förstärkt linoljefärg". Enligt samma källa höjdes byggnaden från 1 1/2 våning till 2 våningar något årtionde in på 1900-talet och utbyggnaden i form av trapphus och balkong på gårdssidan tillkom kring år 1950.

Bottenvåningen har stora skyltfönster av äldre modell, troligen första halvan av 1900-talet, emedan fönstren på övre våningen, gårdssidan och på norrgaveln sannolikt är från 1970-talet. På båda gavlarna finns ett luttettfönster. Nätta små skärmtak hänger över gatufasadens entréer samt över ett fönster på norra gaveln och ett på östra sidan. Taket är täckt med rödfärgad korrugerad plåt.

Panelens bottenbrädor varierar mellan ca 11 och 13 cm, locklisten är av enkelt format 2 x 1 tum. Brädorna som knutlådorna är uppbyggda av är 19 respektive 17 cm x 2 cm. Utbyggnaden på gård sidan är klädd med locklistpanel med bottenbrädor 10 – 13 cm och karnisprofilerad locklist ca 1,5 x 1 tum. På utbyggnaden finns inte knutlådor. Fasaderna har idag en gul kulör liknande ockragul/S1230-Y20R och snickerierna är vita. Utbyggnaden har troligen aldrig varit målad med linoljefärg och är idag en-

ligt målaren Tord Karlsson struken med akrylat. Fönsterbågarna på fönstren från 1970-talet är brunlaserade och butiksdörrarna är oljade och träbruna till kulören. Skyttfönsterbågarna är vitmålade.

Trådstaketet

Staketet längs fastighetens västra gräns är ca 22 m långt, avståndet mellan stolparna är ca 2 m. 10 stolpar 12 x 12 cm måste ersättas på grund av rötskador. Trådstaketets öglor är ca 5,5 x 5,5 cm. Trådstaketet är fäst med mörklor i en slana upptill och i en nedtill, mörklorna sitter ca 2,5 - 3 cm cc från ovan respektive underkant. Slanorna är ca 7 cm höga och 4,5 cm tjocka och infasade i stolpen ca 11 cm från ovankanten och ca 23 cm ovan markytan. Slanorna är fästa i stolparna med trådspik. Stolparnas topp är något avfasad inåt gården. Hörnstolpen i sydväst är nyare och i gott skick liksom staketet längs södra och östra fasthetsgränsen.

BIDRAGET AVSÅG

- Utbyte av skadade delar av panel och knutlådor till virke i motsvarande dimensioner (ej utbyggnaden)
- Skrapning och ommålning av fasader med linoljefärg (ej utbyggnaden)
- Kulörval skulle bestämmas i samråd med kulturhistoriskt sakkunnig
- De nätta skärmtaken och butiksdörrarna skulle bibehållas.
- Nytt trådstaket
- Stuprör, hängrännor, fönsterbleck och byte av dörr och fönster, samt ramp var ej stödgrundade

Antikvariska riktlinjer

Syftet med bidraget var att bibehålla husets karaktär av 1940- och 1950-tal och bevara så mycket originalmaterial som möjligt.

SKADOR & UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Fasad

Jord och rabatter låg an mot södra gavelfasaden och mot västra fasaden till en höjd av ca 15 cm. Delar av panelen var rötskadad längst ned på B-fasaden. Där panel saknas hade syllen också blivit rötskadad. Knutlådor och övrig panel var inte i behov av restaurering.

Jord och rabatter som låg an mot B- och C-fasaden har schaktas bort, B-fasadens panel och locklist har skarvats nedtill i lika utförande som tidigare. Generalskarv har inte förekommit. Arbetet är väl genomfört.

Målningsarbeten

Färgen flagnade kraftigt på både fasad och snickerier.

Samtliga fasader har, förutom utbyggnaden som inte ingår i bidraget, skrapats och grundats samt målats två gånger med linoljefärg från Engwall & Claesson. Panelen målades i en gul kulör, knutbräddor, fönsterfoder och övriga snickerier målades vita.

På varje fasad bevarades en liten provyta i dokumentationssyfte på ett undanskymt ställe.

Trädstaket

Var i behov av restaurering.

Pga. tidsbrist så åtgärdades inte staketet i år.

Använda material

- Gul linoljefärg: Engwall & Claesson, Lasol linoljefärg, Gul S2050-Y20R-u.o.
- Vit linoljefärg: Engwall & Claesson, Lasol linoljefärg, vit.

IAKTTAGELSER UNDER RESTAURERINGEN

Samarbetet var gott mellan hantverkare, beställare och de antikvariskt medverkande. Norrbottens museum hölls uppdaterade angående hur arbetet fortskred och när nya omständigheter uppstod. Inget avsteg gjordes från Länsstyrelsens beslut.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetet är utfört med gott hantverksskunnande och åtgärderna har genomförts med respekt för originalmaterialet som bevarats i största möjliga mån. Restaureringsarbetet har bidragit till att återge cafébyggnadens forna glans och byggnaden har en positiv miljöskapande inverkan på Överkalix centrum.

Avvikelse från den inledande föresatsen och från antikvarisk praxis

Inga avvikelser

Återstående åtgärder

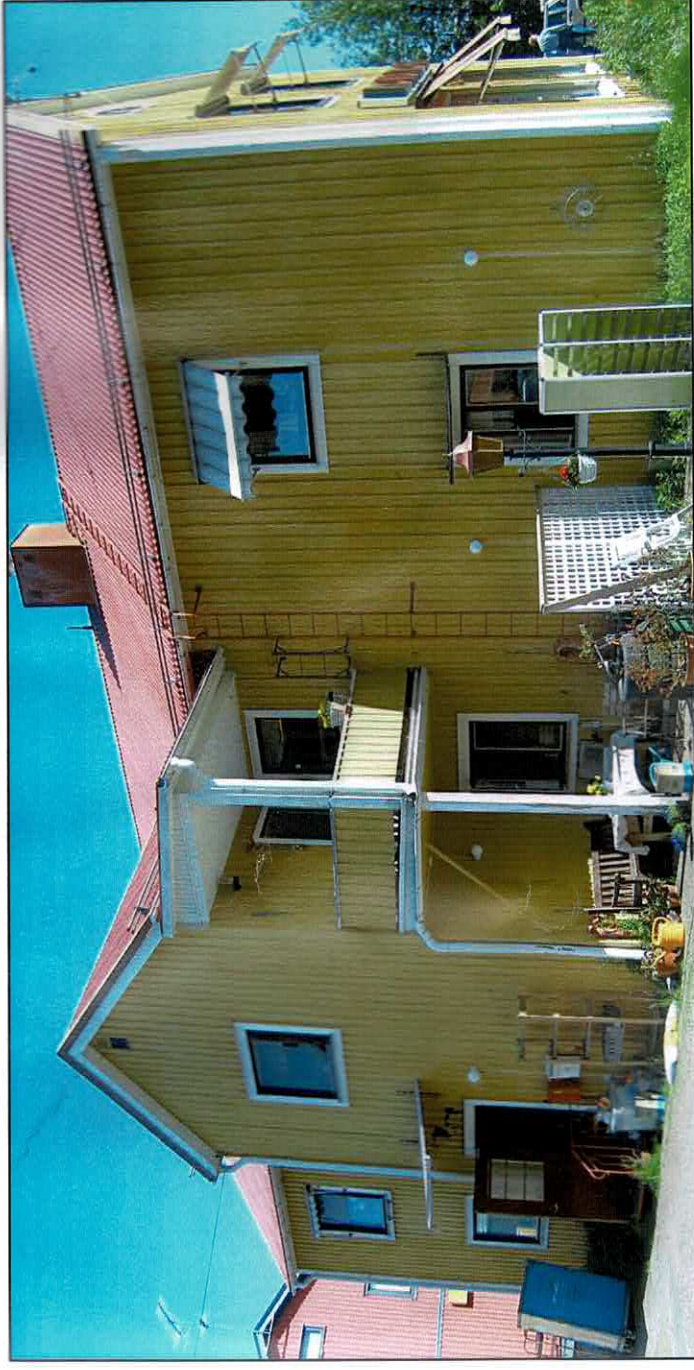
Trädstaket har ej åtgärdats.

BILDER

Före restaurering

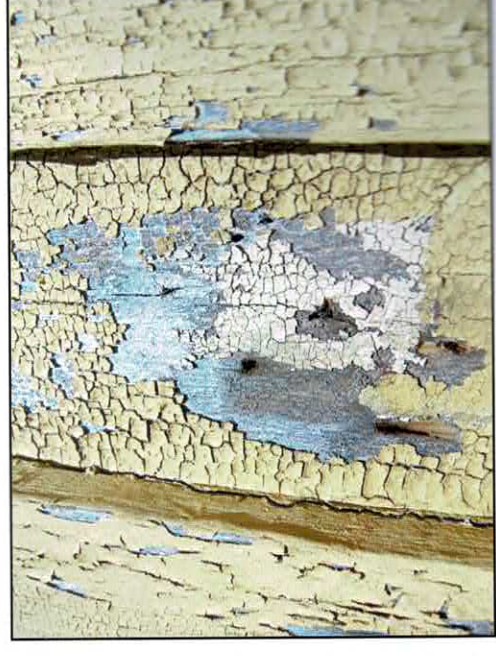
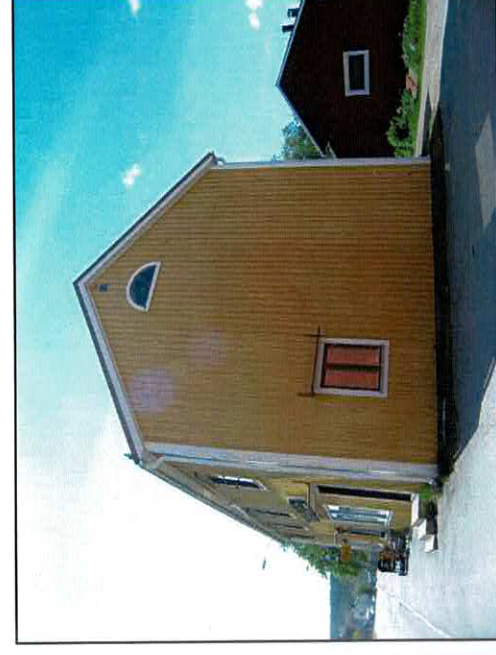
A-fasaden ligger utmed gatan. B-fasaden är gaveln närmast i bild.

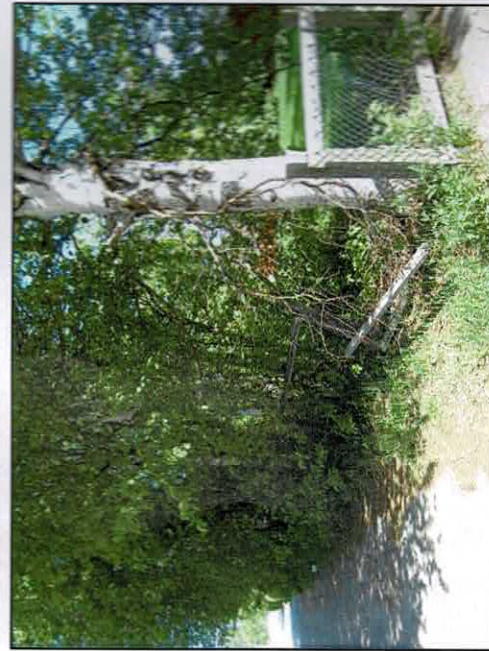

Ovan C-fasad med utbyggnaden

Ovan t.v. B-fasad med växtlighet mot husgrunden. Ovan t.h. A-fasad.
Nedan t.v. D-fasad. Nedan t.h. flagnande färg.

Samtliga bilder visar trädstaketet

Under restaurering

Ovan D-fasad. Nedan t.v. C-fasad. Nedan t.h. trädstaket efter röjning av växtlighet.

After restaurering

Ovan A-fasad. Nedan C-fasad.

Nedan B-fasad

